

Elmar Bereuter

Děti osudu

Naturalisticky vyprávěný příběh o dětech jež po několik století chodily sloužit z Tyrol do Švábska aby aspoň trochou peněz pomohly rodičům.

Neobešlo se to bez pošťuchování a strkanic. Neklid pokračoval i uvnitř a ustal, jakmile se objevil učitel.

„Učitel jde..." Tato dvě slova stačila, aby děti rychle zajely do lavic. Za nimi se usadil Georg Tortscher, který je už několik let nejen učil číst a počítat malou násobilku, ale během bohoslužby dohlížel na to, aby v kostele panoval náležitý klid. Všichni věděli, co by následovalo, pokud by někdo vyrušoval. Na vlastní kůži to poznal už před rokem Larchenmillerovic Franc.

Vedle lavice, kde Franc seděl během bohoslužby k Božímu tělu, byl v držáku upevněný prapor nosovaný při procesích. Nikdy nebylo vyjasněno, zda se Franc při kázání nudil nebo mu nerozuměl. Každopádně měl dlouhou chvíli. Francova smůla spočívala v tom, že žerď praporu mířila ke kostelnímu stropu z místa přímo vedle něj. Pokušení bylo zřejmě až příliš velké.

Uprostřed sváteční mše vstal, stoupl si na opěradlo kostelní lavice a začal šplhat po žerdi nahoru.

Prapor na jejím konci sebou začal prudce mávat a pochopitelně vzbudil pozornost u všech návštěvníků kostela. Kostelní lodí proběhlo tiché šuškáni a šepot. Farář na chvíli zaraženě zmlkl a pak naléhavějším tónem pokračoval.

Franc byl tak zaměstnán tím, aby se mi tenké tyči udržel a mohl lézt dál, že nic jiného kolem sebe nevnímal. Jakmile si nábožně naslouchající učitel všiml, co se děje, přešel tak rychle, jak jen to důstojnost místa dovolovala, prostřední uličku. Oči všech přítomných ho pozorně sledovaly.

Došel k praporu, na kterém se pořád ještě vzpíná!

Franc, nevnímající nic kolem. Učitel si krátce odkašlal a pokusil se France chytit za nohu a stáhnout ho dolů. Franc shora spatřil učitelovu vzteky rudou hlavu a rychle sešplhal dolů, přičemž si o opěradlo lavice bolestivě narazil koleno. Ani se nestačil narovnat a už zleva i zprava chytil pořádnou facku, a když chtěl zpátky do lavice, vytáhl ho učitel za levé ucho ven do uličky a nařídil mu, aby tam stál, a ostatní tak měli možnost vidět, kdo byl oním provinilcem. Učitel na závěr zašeptal: „Počkej, ještě uvidíš!"

Francova matka se z hloubi duše styděla a neodvažovala se podívat stranou. Otec si zatím se sevřenými rty předsevzal, že svého nejstaršího potomka doma pořádně srovná. I Franc už tušil, že všechno bude mít ještě dohru. Po procesí se pokusil získat čas a odsunout okamžik rodičovského trestu. Déle než obvykle setrval v bezpečí daleko od domova a pak se pokusil nepozorovaně proniknout přes stáj a dřevník do své komory, aby se převlékl z nedělních šatů. Pak ho napadlo, že očekávané rány možná nebudou tak silné, když na sobě bude mít sváteční kalhoty. Matka vždy zdůrazňovala, aby na ně dával pozor, protože je musí nosit ještě i mladší bratr. V dřevníku se tedy otočil a zamířil zpátky

do stáje, kde ale padl matce rovnou do rukou. Na útěk bylo pozdě. Tentokrát směřovaly pohlavky zprava doleva.

„Děláš jen ostudu..., v celé vesnici si o nás vyprávějí.. ., že se nestydíš...“ A další pohlavky hvízdaly kolem Francových uší.

„Teď půjdeš dovnitř, převlékneš se a přineseš z dřevníku poleno. Však ty víš proč! A pak přijdeš za mnou do kuchyně.“ Francovi bylo jasné, že odmítání by jeho situaci jen zhoršilo. S hořícíma ušima došel pro trojhranné poleno a v kůlně je pro jistotu ještě trochu přitěsal sekýrkou. V kuchyni si matka poleno zkontrolovala a nakázala Francovi, aby si u stěny na ten kus dřeva klekl.

„Tady zůstaneš a nehneš se, dokud nepřijde otec!“ Ostrá hrana polena se mu zarývala do kolen. Především pravé pekelně bolelo, protože se do něj udeřil již v kostele. Neustálým přesunováním váhy se pokoušel udržet bolest ve snesitelných mezích. Čas jako by se zastavil. Franc si teď už skoro toužebně přál, aby se otec vrátil a konečně mu napráskal.

Vysvobození se objevilo s vrbovou rákoskou v ruce. Otec ji uřízl na zpáteční cestě domů a v kuchyňských dveřích s ní párkrát zkusmo švihl do vzduchu.

„Ode mne už dostal nafackováno,“ řekla matka konejšivě, protože jí mezitím jejího France začalo být líto.

„Kalhoty dolů,“ rozkázal otec a ohnul si chlapce přes kolena. Po exekuci dělalo sezení Francovi nezanedbatelné potíže a ani oběd mu nějak nechutnal.

S rozsekaným zadkem odkulhal k odpolední pobožnosti, kde se zařatými zuby musel trpět v tvrdé kostelní lavici a modlit se, aby měl Hospodin uznání a bohoslužbu zkrátit.

Při odchodu z kostela neřekl učitel ani slovo, když se potkali u vrat, ale jeho pohled nevěstil nic dobrého. Následujícího rána hodlal učitel Tortscher před shromážděnou třídou exemplárně ukázat, jako se povede každému, kdo se neumí v kostele chovat. Po společném Otčenáši sáhl po dřevěném čtyřhranném metru, který jako obvykle ležel na horním okraji tabule, a řekl svým obvyklým hlasem: „Franci, pojd' dopředu!“ Chlapec váhavě předstoupil před tabuli.

„Už víš, kde ti kvetou modřiny, a víš taky proč. A teď - pět přes ruce je minimum!“

Pokračoval v proslovu a obrátil se k celé třídě, která se vlastně skládala ze čtyř ročníků:

„To abyste viděli, že se máte chovat slušně i v kostele.“

A zase k Francovi:

„Víš, co se stane, když ucukneš? Za každé ucuknutí dostaneš o ránu víc.“

Franc natáhl ruku vnitřní stranou nahoru, trochu se pootočil obličejem stranou, aby třída neviděla slzy, které by mu mohly vytrysknout. Zavřel oči a čekal na první ránu.

Bolest po třetím seknutí mu vyhnala slzy zpod víček, i když se je snažil držet pevně zavřené. Učitel Tortscher byl kvůli svému bití velmi obávaný. Pokud byl ve správné ráži, otočil čtyřhranný metr tak, aby na dlaň dopadl hranou. To pak bylo mimořádně bolestivé. France pálily dlaně tak, jako by se dotkl rozžhavených kamen.

S hrůzou si uvědomil, že dnes má ještě hodinu náboženství. Srdce mu bušilo až v krku, když po přestávce přišel do třídy farář.

Velebný pan farář Rauch sice dokázal být hodně přísný a dívat se velmi zle přes skla svého cvikru, posazeného na nose. Ale to byla spíše sebeobrana, aby si udržel od těla drbny a bigotní staré škatule.

Po modlitbě přistoupil k Francově lavici, zatahal ho lehce za vlasy na spáncích a zeptal se, kým už byl dosud potrestán? Franc vypočítal zastávky na své křížové cestě a nedokázal potlačit vzlyky, protože i od faráře očekával pár šťavnatých ran rákoskou.

Velebný pán mu položil ruku kolem ramen, přitáhl ho lehce k sobě a řekl tak tiše, že ho slyšel jen Franc:

"Chlapče, takové hlouposti už nikdy nedělej!" Poté odešel k tabuli a otočil se k žákům: "Kdo nechce poslouchat, musí to pocítit. Kdo si myslí, že si může dělat, co se mu zlíbí, tomu život ukáže opak. Každý se musí někam zařadit a někomu podřídit a brát ohled na ostatní. Dnes ještě dám přednost milosrdenství před právem! Doufám, že jste to všichni pochopili!" . Přitom na děti, sedící tiše jako myšky, blýskal zpoza svého cvikru tím nejprůsňejším pohledem, jakého byl schopen.

Franc měl pocit, že nastaly Vánoce i Velikonoce současně. Ruce, tváře, uši, kolena a zadek ho úplně přestaly bolet. Zrovna farář, od něž čekal nejprůsňejší trest, projevil pochopení nebo soucit nebo obojí najednou. Byl si jistý, že na malé útěšné gesto velebného pána Raucha nezapomene po celý svůj život.

V hloubi duše pochopil, že odpuštění může mít daleko větší účinek než takzvaný spravedlivý trest.

*

Naturalistický popis běžné výchovy kluků ostře kontrastuje se scénou, kdy se hrdina příběhu Kašpar musí kvůli zdechlé prasnici a nouzi v rodině vydat stejně jako jiné děti na letní měsíce sloužit do Švábska a s rodiči se loučí...

„Mami, musíme už jít," upomínal Kašpar matku, která stála jak solný sloup a stála by tak zřejmě do večera, protože se nedokázala přimět, aby udělala první krok.

Kašpar se už chtěl otočit a odpochodovat, když mu otec podivně drsným hlasem přikázal, aby k němu ještě jednou přišel. Najednou ležel ohnutý přes otcovo koleno a byl tak zmatený, že chvíli trvalo, než pochopil, co se s ním děje.

Mozolnatá ruka tvrdě dopadala na zadek jeho kalhot a otec ho nepřestal vyplácet, dokud chlapec nezačal brečet a naříkat.

„Co jsem udělal? Proč mě biješ?" křičel hoch plačky, stále ještě strnulý nevěřícím údivem. Otec neodpověděl a tloukl ho mlčky a zarputile dál. Odvrátil přitom hlavu, aby syn neviděl, že pláče.

„Přestaň!" křičela Kateřina a i Gottfried, ani jeden se na to nemohl dívat.

Jedním rázem postavil Kašpar svého syna na nohy, odvrátil se a přidušeným hlasem nakázal, či spíše zašeptal: „Tak, a teď mazej!" Chlapec však zůstal stát. Obličej se mu chvěl a slzy se koulely po tvářích. Nechápvavě zíral na otcova třesoucí se záda.

„Padej!" dokázal otec ještě jednou procedit skrz rty, když si všiml, že se malý Kašpar nemá k odchodu.

„Tati, proč. . . ?" „Koukej, abys přišel včas!" zněla příkrá odpověď a otcova záda se zaškubala ještě prudčeji.

„Pojď, půjdeme!" Naříkající Kateřina vzala svého nejstaršího za ruku a jemně ho táhla pryč. „Pojď, půjdeme!" opakovala příškrčeným hlasem.

Chlapcovo malé tělo se chvělo a třásl, ale ani ne tak tělesnou, jako spíše duševní bolestí. Jeho nade vše milovaný otec, symbol spravedlnosti a dobra, ho bez jakéhokoliv důvodu ztloukl! Nic takového dosud neudělal. Pokud mu dal nářez, tak vždy zaslouženě. Něco se v chlapci zlomilo a rozbilo na kousky.

Zpola poslepu a plačky klopýtal vpřed a teprve u bezového keře se odvážil otočit a podívat se na rodičovský dům, kde před vraty stále ještě stáli otec s dědou a dívali se za ním.

„Proč to udělal. Proč?" křičel a díval se zoufale na matku.

„Protože tě má rád, chlapče!" koktala Kateřina.

„Protože mě má rád?“ zakřičel znovu. „Proto mě kvůli ničemu, ale naprosto ničemu zmlátil a ani mi neřek proč?“ „To pochopíš až ve Švábsku. Otec jen chtěl, abys na domov vzpomínal ve zlým a nemusel pak tak moc trpět, až se ti začne stýskat. Až to na tebe přijde, vzpomeň si na ty nespravedlivý rány a snad ti to pomůže... Neměla jsem ti to říct,“ pokračovala po chvíli, „ale nepřenesla bych přes srdce, kdybys na otce vzpomínal s nenávistí. Věř mi, chtěl pro tebe to nejlepší!“
„Ale proto mě nemusel tak mlátit!“ fňukal Kašpar.

Sice se mu trochu ulevilo, když poznal, že otce vedl dobrý úmysl, ale přesto jeho počínání ještě úplně nepochopil. Mlátit doma dítě, aby se mu v cizině tolik nestýskalo? Těhotná matka cupitala vedle něj a často musela odpočívat. Kašparovi jí bylo líto a říkal, že trefí sám.
Ale Kateřina si postavila hlavu a chtěla ho doprovodit až ke kapličky.



Zde je již Kašpar u surového sedláka, který si jej vybral na trhu dětí a u kterého musí celé léto sloužit:

Povoz se ještě ani nezastavil a selka. už seskočila dolů jako ďáblem posedlá čarodějnice, přitřela se ke Kašparovi a beze slova mu vši silou uštědřila zleva i zprava pořádnou facku. „Kluku jeden, ty mizernej budižkničemu, to teda dělat nebudeš,“ křičela přeskakujícím hlasem.
„Okamžitě pojd' sem,“ burácel sedlák. „A když říkám okamžitě, tak myslím okamžitě,“ zuřil, když viděl, že Kašpar váhá, protože vůbec nevěděl, co vlastně provedl. Vzteklý Gebstetter udělal dva tři velké kroky dopředu, přitáhl si ho za límec k sobě, přehodil si ho přes koleno a jako smyslů zbavený ho mohutnou tlapou začal mlátit.

„Co to o nás vykládáš?“ „Já přece nic nevykládám, co bych taky vykládal?“ volal Kašpar třesoucím se hlasem.
„Tak ty budeš ještě lhát? Ale to z tebe vytluču! Jak to, že Sauter věděl, že náš čeledín dal výpověď? Kdo mu to vyzvonil, ty zatracenej Tyroláku!“ Mohutná pracka opět dopadla na chlapcův zadek:
„Řek jsem to jenom Sofii a Alfonsovi, nijak jsem to nemyslel,“ křičel Kašpar a bolest mu vehnala slzy do očí.
„Ty nemáš nikomu nic vykládat, jasný?“

Když Kašpar mezi údery vzhlédl, všiml si obou Gebstetterovic dětí, které stály trochu stranou a zlomyslně se šklebily.
„Klidně mě umlať k smrti, už nevidíte ani slzu,“ pomyslel si a cítil, jak se v něm ozývá pocit, který doposud neznal. Od této chvíle věděl, co znamená slovo nenávist. Gebstetter ho pustil až ve chvíli, kdy už sám dál nemohl.
„Ten je nějak zarputilej,“ křičela selka. „Včera ještě brečel skoro na povel a dneska vydrží výprask a dělá jakoby nic. Dělá jen to, co se mu hodí!“ „Tak, za půl hodiny budeš ve stáji,“ nařídil mu Gebstetter s do ruda rozpáleným obličejem, zatímco vypřahal koně, „a teď zmiz!“ Kašpar se přinutil, aby na něm nic nepoznali. Takové zadostiučinění jim nehodlal dopřát. Odešel co nejvzprímeněji na humna, přičemž cítil, jak ho propichují pohledem. Položil nohu na první příčku žebříku, ale musel zase couvnout, protože mu zadnicí projížděly stovky žhavých ostnů. Náhle se v něm cosi zlomilo a nedokázal se přemoci -

celým tělem mu otrásal pláč, ale současně byl na sebe hrdý, že to vydržel a nikdo jeho slzy neviděl. Tváře ho pálily jako oheň a celé tělo jej bolelo.

Se zaťatými zuby se po obou postranních laťích sunul nahoru a při každém našlápnutí lehce zaskučel. Nahoře se položil břichem na truhlici a pokusil se stáhnout si kalhoty až ke kolenům, což se mu nakonec podařilo. Bez hnutí tak zůstal ležet, protože se bál bolesti při vstávání. Pak se ale naráz vztyčil a měl na chvíli pocit, že ho někdo probodl nožem. Opatrně odklopil víko truhly, vylovil své kalhoty na všední den a záplatovanou kazajku a dovnitř hodil nedělní šaty. Každý pohyb při oblékání nesnesitelně bolel a bylo jasné, že noc bude strašná. Dole na humnech zaklapaly boty a někdo otevřel se skřípáním dveře do stáje. Kašpar opatrně nahlédl dírou dolů a poznal Vincenta.

Sestoupit po žebříku dokázal opět jen se zaťatými zuby. Hledal své stájové boty a zastavil se u vchodu, aby si rukávem otřel obličej. Vincent neměl poznat, že brečel. Do toho nikomu nic nebylo, ani čeledínovi.

„Ty už jsi tady? Tak to mi můžeš rovnou pomoci ve stáji. Začni hned Gundou!“ Kašpar si přinesl škrabák a vidle a Vincent mezitím otevřel dveře na hnojiště.

Dovnitř vpadl široký pruh světla a čeledín si okamžitě všiml zarudlého a uplakaného chlapcova obličej.

„No teda, jak to vypadáš? Kdo tě tak zřídil?“ „Sedlák a selka,“ řekl Kašpar a snažil se nedat najevo pohnutí.

„Proč? Cos jim provedl?“ „To radši neřeknu, jinak bych moh dostat znova.“ „Ale jdi, mně to můžeš říct. Nebo si myslíš, že za nima poběžím a zatepla jim to všechno vyslepičím?“ smál se čeledín.

„Bylo to kvůli tobě. Ne, ne přímo kvůli tobě, ale proto, že jsem cestou do kostela vyprávěl Sofii a Alfonsovi, že jsi u oběda říkal, že chceš odejít.“

„A dál?“ „Sofie to asi řekla svému sedlákovi a ten zase těm našim a ptal se jich, proč od nich chce čeledín pryč.“

„A proto tě tak zmlátí?“ „Jo, a ona mi ještě přidala facky zleva i zprava.“ Sezení na stoličce při dojení ho pořádně bolelo, ale bodavá bolest postupně polevila a přešla v řezavé pálení. Priska se opět pokusila Kašparovi vnutit vlastní pravidla a natlačit ho k bednění.

*

...odráželi dvojnásobnou přesilu a obě Gebstetterovic děti tloukly do Kašpara, kterému přiskočil na pomoc Konrád Ztindel a srazil Gebharda stranou, přičemž mladý Gebstetter klopýtl a narazil hlavou do Konrádova kolena.

Plačky vstal, ohmatával si viklající se řezák a krvácel z roztrženého rtu. Konrád však nečekal, až se Gebhard vzpamatuje a přejde do protiútku, a okamžitě mu podrazil nohy, takže se Gebhard znovu válel na zemi.

„Přestaň,“ zařval Kašpar, „to je kluk mého sedláka a ten mě určitě zase zmlátí!“ „Stejně už má dost,“ odpověděl mu Konrád a srazil Gebstetterovic kluka ještě jednou na zem.

Paulina se nepouštěla Kašpara a zakousla se mu do ruky, načež ji tak dlouho rval za vlasy, dokud nezačala vřískat a nepustila ho. Prohlížel si otisk jejích zubů na ruce, ale to se na něj Paulina vrhla znovu. U skočil stranou a nastavil jí nohu. Postupně se všichni unavili a někdo zakřičel "míííí". Všichni souhlasili, protože měli dost. A rozdělili se zase na dvě skupinky - na jedné straně místní a na druhé cizí děti.

„Vyhráli jsme?“ ptala se Sofie cestou domů.

"Těžko říct," odpověděl Alfons, "vždyť jsme uzavřeli mír!" „Já dostanu určitě nařezáno ještě večer, protože Gebstetterovicci děti to na mě řeknou," obával se Kašpar, „ale pomalu to skoro necejtím." Na statku se rychle převlékl, odvázal dobytek a vyhnal ho na pastvu. Netrvalo dlouho a uviděl Gebstetterku, jak k němu míří dlouhými kroky. V ruce držela čerstvě utrženou vrbovou rákosku, ještě na ní byly listy.

„Co to má znamenat? Mlátit moje děti, ty tyrolský budižkničemu? My si tě vezmeme z křesťanského milosrdenství do baráku a ty se nám takhle odvděčíš?" křičela a hrozivě se blížila.

„Oni si začali, ne já," snažil se vysvětlovat Kašpar.

„Zůstaň stát!" ječela, když viděla, že se Kašpar snaží utéci.

„Jen si mě chyť sama," řekl Kašpar polohlasně spíš pro sebe. Běžel k lesu a selka supěla za ním.

„Poč-kej, to ně-co za-ži-ješ!" lapala po dechu.

Nechal Gebstetterku, které už docházel dech, trochu přiblížit a pak jí zase utekl. Nakonec usoudil, že selka už nemá dost sil na to, aby ho opravdu ztřískala. Ale to se spletl. Vztek jí zřejmě dodal skoro nadlidské schopnosti. Sice si chránil hlavu rukama, ale stejně cítil, jak mu tělem probíhá ostrá bolest.

Pak si vzpomněl na Prisku. Zase se rozběhl, porozhlédl se po krávě a zamířil rovnou k ní. Supějící Gebstetterka uháněla za ním. Kašpar oběhl na zemí ležící Prisku a zastavil se.

„Pojď sem!" vřískala selka, ale Kašpar se k tomu neměl.

Pokusila se na něj dostat rákoskou přes kravský hřbet, ale stačilo o krok ustoupit a byl z jejího dosahu.

Hospodyně oběhla kravský zadek, načež Kašpar popoběhl před Prisku. Selka se rozběhla za ním a chlapec utekl dozadu. Za chvíli toho Priska už měla dost. Gebstetterka už Kašpara skoro měla, když tu kráva se zlostným zabučením vyskočila. Se skloněnou hlavou, připravená k útoku se postavila před selku.

„Však je dobře," řekla hospodyně vyděšeně a ustoupila ustrašeně o pár kroků dozadu. Nespouštěla přitom krávu z očí.

„Mám ji uklidnit?" zeptal se Kašpar nevinně.

„Ano, jestli to zvládneš," koktala selka nejistě.

Bylo jí jasné, že s tenkou rákoskou proti krávě nic nezmuže, pokud by na ni skutečně vyrazila.

Zde jen vysvětlení- Kašpar krávu naučil cirkusovým kouskům, sedlákům zcela zblbnul psa i kohouta a po pár dalších výprascích a fackách nakonec utekl a dostal se ke slušným lidem.